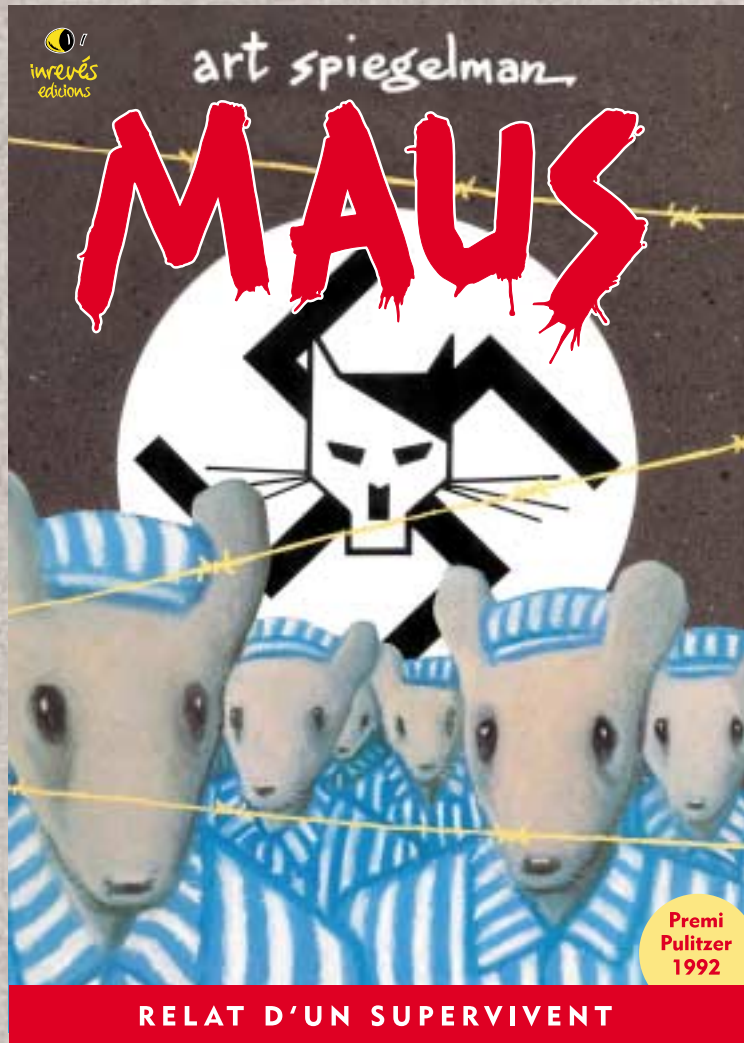
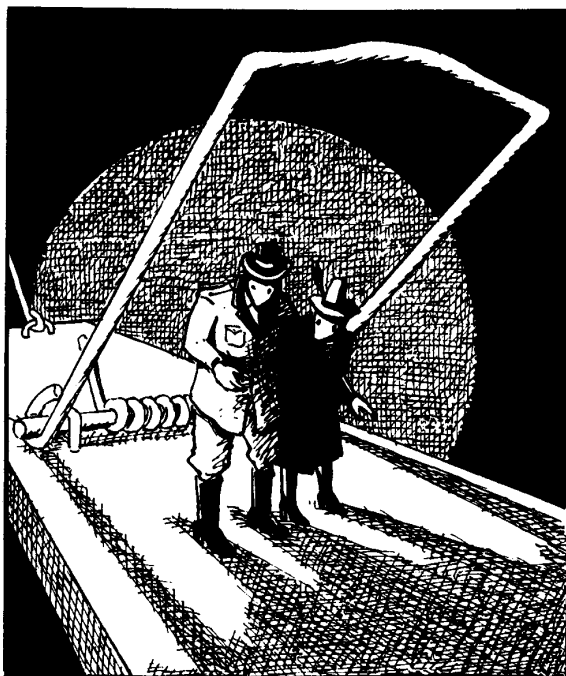

Guia didàctica

MAUS
ARA EN CATALÀ!

Edició: *inrevés edicions*

C/ Tous i Maroto 5, planta despatxos 1B
07001 Palma. Illes Balears
Tel. 971 726 358 / Fax 971 214 335
e-mail: inreves@atlas-iap.es
Pàgina web: www.inreves.com

© 2003 de la present edició: Inrevés SLL

© 2003 dels dibuixos: Art Spiegelman

Autor de la guia: **Lluís Ballester Brage**, expert en investigació social,
filòsof i professor de la UIB

La *Guia didàctica MAUS* compta amb el suport de:

**GOVERN
DE LES ILLES BALEARS**

Conselleria d'Educació i Cultura
Direcció General de Política Lingüística

Impressió: **Planogràfica Balear SL**

Fotomecànica: **FCS**

Dipòsit legal: PM 1.268-2003

Primera edició: abril de 2003

Imprès en paper reciclat

Exemplar gratuït per la compra d'un exemplar del còmic *MAUS*

ÍNDEX

MAUS. Art Spiegelman	pàg. 4
1. BIOGRAFIA DE L'AUTOR	pàg. 4
2. ARGUMENT	pàg. 5
3. ESTRUCTURA DEL LLIBRE	pàg. 7
3.1. INTRODUCCIÓ	pàg. 8
3.2. NUS	pàg. 8
3.3. DESENLLAÇ	pàg. 8
4. RECURSOS ESTILÍSTICS	pàg. 8
4.1. PLANTEJAMENT NARRATIU	pàg. 9
4.2. GÈNERE	pàg. 10
4.3. NARRADOR	pàg. 10
4.4. TRACTAMENT DE LES IMATGES	pàg. 10
4.5. TEMPS VERBAL QUE PREDOMINA	pàg. 12
4.6. LLENGUATGE I ESTIL QUE PREDOMINEN	pàg. 12
5. ESPAI ON TRANSCORRE	pàg. 13
6. TEMPS QUE ABRAÇA	pàg. 13
7. PERSONATGES PRINCIPALS	pàg. 14
8. SUGGERIMENTS PER A LA UTILITZACIÓ A CLASSE	pàg. 15
8.1. UTILITZACIÓ DE MAUS PER AL TREBALL EDUCATIU	pàg. 15
8.2. ELS TEMES A TRACTAR	pàg. 17
8.3. ALTRES TEMES GENERALS	pàg. 18

MAUS : Art Spiegelman

La primera edició de *MAUS* es va fer en dos volums separats: el primer, l'any 1986 i el segon, l'any 1991. Originalment es va publicar per entregues entre l'any 1980 i el 1991. A Espanya i en castellà, Norma va publicar la primera part l'any 1989; Planeta DeAgostini el va editar complet en un sol volum de tapa dura el 2001. L'any 2003, Inrevés Edicions publica en català les dues parts en un únic volum dins la col·lecció Bueno & Raro.

És un dels pocs tebeos que ha transcendit notablement fora de les estrictes fronteres dels lectors habituals. Dels premis que ha recaptat destaquen el Yellow Kid i, especialment, el Pulitzer, un premi periodístic que abans mai no s'havia concedit a una obra no periodística. És una de les obres majors en la història del còmic. *MAUS* demostra fins on pot arribar un tebeo com a mitjà d'expressió.

MAUS és una novel·la gràfica apassionant tant per als lectors de bones històries com per als interessats a saber una mica més del que va passar fa poc menys de seixanta anys a Europa. Però també és interessant per a tots els que volen comprendre les relacions humanes, la solidaritat, el patiment, la bogeria, la crueltat, la lluita per la vida, la relació amb el passat, la incomprensió entre pares i fills, entre homes i dones, etc.

1. BIOGRAFIA DE L'AUTOR

L'autor, Art Spiegelman, va néixer l'any 1948 a Estocolm. Descendent de jueus polonesos, es va traslladar amb la seva família a Nova York l'any 1951.

Dibuixant, il·lustrador i també guionista, va aconseguir el reconeixement internacional amb *MAUS*. Va arribar a passar una temporada en un hospital psiquiàtric i va començar a dibuixar històries més o menys introspectives amb funció terapèutica. El suïcidi de la seva mare l'any 1968 va endinsar-lo en una depressió de la qual va sortir explicant la història dels seus pares, supervivents de l'holocaust nazi.

Art Spiegelman va tardar tretze anys a reunir informació, dibuixar i preparar el guió de *MAUS*. A mesura que anava acumulant material, va tenir consciència de tenir entre mans un bon mètode per explicar una història complexa i inexplicable. Va ser un treball llarg, que va començar a publicar a *Raw*, una revista d'avantguarda creada per ell i la seva dona, Françoise Mouly, el 1977. "Vaig estar treballant en les sèries de *MAUS* fins el 1991, data en la qual es va editar el segon tom. Va ser un esforç immens perquè cada paraula estava pensada. El vaig fer mogut per un impuls personal", va reconèixer l'autor. Des d'aleshores no ha tornat a emprendre una sèrie tan llarga. "Necessitava trobar-me a mi mateix".

Spiegelman ha realitzat diversos llibres infantils en col·laboració amb la seva dona i ha treballat per a *The New Yorker*, on ha fet nombroses portades, algunes de polèmiques. Ha il·lustrat també llibres de poesia, com *The wild party*, de Joseph Moncure March, i novel·les com les de Boris Vian. Ell i la seva dona han creat recentment la col·lecció d'àlbums *Little Lit*, en la qual reconeguts il·lustradors i dibuixants de còmic fan historietes per a infants. “No m’interessava continuar fent treballs com *MAUS*, perquè no volia convertir-me en l’Elie Wiesel¹ dels còmics”, va explicar. No obstant això, l’11-S i el ressorgiment del conflicte amb Palestina sembla forçar la seva recuperació del tebeo més compromès amb la realitat. “Visc en el Lower Manhattan, i en un moment donat em vaig sentir molt avergonyit. Després, davant l’ona de patriotisme que va envair els Estats Units, m’he sentit igualment aterroritzat per Al Qaeda com pel meu Govern”, va confessar. Després de l’atac contra les Torres Bessones, Spiegelman s’ha posat a escriure el guió d’una sèrie de tires de còmic titulada *In the shadow of no tower* per a un setmanari, reprenent així la seva vena combativa i compromesa. “Té un format de periòdic però potser més endavant ho convertiré en un llibre. Aquest nou treball m’ha donat un impuls per a iniciar una obra més llarga”, va comentar. Spiegelman té clar que el dibuixant ha de sentir-se involucrat en el seu treball i en la seva època.

2. ARGUMENT

L’argument de fons, el que se suposa que dóna tema a l’obra, són les històries horribles que els jueus especialment, però també molta altra gent, varen haver de patir en el període de domini feixista i nacionalsocialista a l’Europa dels darrers anys trenta i primers quaranta. Com bé indica el subtítol, *MAUS* és la història d’un supervivent tal com va ser contada al seu fill, el qual la va transcriure en imatges i la va dur al món del còmic. El pare és en Vladek Spiegelman i el fill és n’Art Spiegelman. *MAUS* narra com el pare de l’autor va passar de ser un jove empresari a Polònia a convertir-se en presoner en els camps de concentració nazis. Però aquesta història dominant no ha d’ocultar tota la complexitat de l’obra ja que, en realitat, hi ha tres narracions perfectament connectades entre si, que tenen el mateix protagonisme i importància:

– La història de n’Art amb el seu pare transcorre en el present i mostra unes difícils relacions entre el pare i el fill i entre el pare i la seva segona dona (na Mala). Aquesta història comença amb un adult que sofreix amb l’actitud del seu ancià pare, però que, ple de remoriments nascuts de la mútua incomprensió, fa un esforç suprem per entendre’l.

¹ Es tracta d'un lluitador sionista.

– La història d'un supervivent que comença com una història d'amor entre n'Anja i en Vladek (la mare i el pare de n'Art). És la història real d'un supervivent de l'holocaust, tan marcat per la seva terrible experiència que sobreviu pagant un alt preu, el de la seva amargura, el del seu record de tot el que va veure i va haver de fer.

– El feixisme nacionalsocialista i l'holocaust jueu, com a exemples extrems de la irracionalitat i la crueltat.

Aquesta obra no té com a meta l'exaltació d'una religió o la mitificació d'un poble que va sofrir tortures: *MAUS* presenta les vivències en el marc d'uns fets històrics d'una gravetat que encara no podem arribar a entendre en tota la seva magnitud, i la tasca de l'autor es limita a apropar-nos el dolor que tantes persones van patir.

El primer que crida l'atenció de *MAUS* és que no estem davant un tebeo de vivències personals o de tipus històric. Spiegelman està interessat a reflectir moltes més coses a part del tema del qual parteix la seva motivació; la història central està narrada com un gran *flashback* que es va intercalant entre les successives trobades entre pare i fill al llarg de diversos anys. En Vladek és un home orgullós, obsessiu, mesquí, que, a més de perdre durant la guerra tota la seva família i un fill (en Richieu), més tard també perd la seva dona, que es va suïcidar durant una de les moltes depressions que sofria.

Hàbil negociant, excessivament estalviador, meticulós, racista (a pesar del que ha sofert en les seves carns) i tossut, viu en un continu enfrontament generacional amb el seu fill, enfrontament en el qual predomina una incomprensió mútua. Aquest caràcter (a vegades desagradable) no és tant el propi d'en Vladek com el que s'ha forjat a manera de closca per a superar el genocidi del qual ha estat testimoni i que ha anat deixant pel camí. A part d'aquest retrat costumista, *MAUS* és també una història d'amor que uneix en Vladek i la seva dona Anja; ambdós han d'enfrontar-se a l'infern que es va desenvolupant al seu voltant sense més ajuda que la que es poden proporcionar ells mateixos i els familiars, donant-se suport en tot moment i sent l'única raó que els fa tirar endavant, el seu motiu per a sobreviure.

MAUS és un testimoniatge fidel del més gran genocidi que ha vist mai la història humana, un fet per al qual no existeixen qualificatius i que provoca en el lector ràbia i tristesa. Conta, amb tots els detalls necessaris, com els nazis i gran part de la societat centroeuropea de l'època van tractar els jueus i molts altres (comunistes, homosexuals, etc.) com si fossin animals, convertint-se ells mateixos en animals. La crueltat nazi va confinar els jueus als guetos, despellant-los de tots els seus béns materials, utilitzant-los com a esclaus; a poc a poc els anaven duent a l'escorxador per a assassinar-los ràpidament o lentament, segons fos un jove o un vell, útil o inútil, home o dona, sa o malalt. Afrontar això és dur, especialment pel dolor i per la incomprensió de l'absurd que representa. El mateix Spiegelman en un capítol es mostra completament superat pels fets que vol contar; el laberint infrahumà d'Auschwitz és tan horrible que narrar el que va viure el seu pare li sembla una tasca impossible. Per això tracta d'afrontar-lo lluny de qualsevol tipus de commiseració (que en aquest cas no seria gens gratuïta) i prefereix centrar-se en el relat del supervivent que tracta de preservar la seva humanitat i el seny a l'avantsala de l'infern.

Dels molts elements que ajuden a realçar l'horror de l'holocaust nazi, un dels més destacables és el que tenia de sistemàtic, de burocràtic, de científic. No només es matava gent, el que ja hauria estat suficient atroç, sinó que es feia de forma precisa, freda, amb l'eficàcia característica dels qui no perden el temps reflexionant. No és estranya la imatge del nazi citant el seu poeta favorit mentre enviava a la mort centenars de persones, desmentint el mite que la cultura i l'educació fan que les persones siguin millors. L'holocaust va ser abans de res un acte executat amb tal racionalitat que no podia sinó tornar-se una bogeria. Gairebé fa l'efecte que podria haver-se evitat apel·lant a la mateixa raó que tan bé va servir per a executar-lo.

L'autor se sent molest quan *MAUS* es veu reduït a una obra de consum jueu. O quan, només perquè és un tebeo, és col·locat en els prestatges d'obres infantils o d'humor. "Això vol dir que l'holocaust es considera un assumpte merament jueu o, com a molt, potser també alemany. Quan en la meva opinió és un dels esdeveniments capitals de la història, d'aquells que marquen la història de la humanitat", comentà en la presentació del tebeo en el Saló Internacional del Còmic de Barcelona (2002).

3. ESTRUCTURA DEL LLIBRE

L'obra està estructurada en dos plans. En el primer (present), el fill ens relata la complexa relació que manté amb el seu pare, supervivent dels camps nazis, mentre recull notes per a la realització d'un còmic que contarà les vivències d'aquell en la guerra. En l'altre (passat-present), assistim a la història en si, la d'una jove parella immersa en l'infern nazi.

L'estructura del llibre no es pot simplificar fàcilment en un model lineal, amb una introducció, un nus i un desenllaç, però sí es pot intentar simplificar-la per

tal de fer una presentació resumida. En qualsevol cas, cal dir que la novel·la gràfica té dues parts diferenciades:

1a part: "El meu pare sagna història". Consta de 6 capítols.

2a part: "I aquí van començar els meus problemes". Consta de 5 capítols.

Tots els capítols tenen títols indicatius del contingut o d'alguna clau per a la comprensió.

Art Spiegelman va publicar els primers capítols en un sol tom i en el temps que passà fins a la publicació de la segona part, en Vladek, el seu pare, va morir, fet que dona un gir més dramàtic a la conclusió de la història. Per això, narrativament, les dues parts són un poc diferents.

Simplificant molt, es pot parlar d'una introducció, un nus i un desenllaç, però només per facilitar la comprensió d'una història que no és lineal; la narració passa del present al passat i torna al present amb molta freqüència.

3.1. INTRODUCCIÓ

Fa la presentació dels personatges principals de la narració en el present: Art, Vladek i Mala. Presenta també els elements fonamentals del que serà la narració: el temps (present i present-passat), l'àmbit espacial (Nova York i Polònia), els temes centrals (les relacions personals, la història de l'holocaust).

3.2. NUS

La part central, la dels records sobre l'holocaust a Polònia. És el moment dels descobriments importants (solidaritat, engany, terror, patiment, etc.); és la part que justifica el llibre. Però, especialment, el descobriment de com és la gent en situacions de necessitat.

3.3. DESENLLAÇ

El final del llibre presenta la fi de la història del pare a la Polònia ocupada, el procés d'alliberament dels camps de concentració i la retrobada. El desenllaç se centra en la dificultat de la reconstrucció de la vida. Sobreviure a una experiència brutal és només sobreviure parcialment.

4. RECURSOS ESTILÍSTICS

És una obra molt innovadora. Spiegelman utilitza diverses tècniques i formes d'expressar-se. Presenta diferents tipus de textos, des de breus diàlegs o reflexions, fins a la

reproducció de rètols ("Ciutat neta de jueus" –pàg. 37–), passant per la informació sobre la història personal i social. Igualment utilitza diverses visions gràfiques.

Al llarg de tot el llibre combina el temps present, el de n'Art i el seu pare en el moment actual, amb el temps passat intercalat en qualsevol moment i contat en temps present. L'autor entreteixeix contínuament les línies del relat, fent que les vinyetes d'una narració interrompin el flux de l'altra, com correspon al que en el fons és un relat oral.

4.1. PLANTEJAMENT NARRATIU

El plantejament narratiu triat és molt elaborat: la història dels pares quan eren joves apareix en *flashbacks* quan el mateix Art, en el present, visita el seu pare per documentar-se per fer el còmic. D'aquesta forma les pàgines alternen present amb passat d'una forma molt fluïda. El tebeo, com a mitjà d'expressió, és més semblant al cinema que a la literatura; no obstant això, posseeix elements que el fan únic. Spiegelman els aprofita perquè no siguem mers lectors de la història sinó que ens hi sentim plenament identificats a partir d'una narració literària simplificada, i d'una narració gràfica també simplificada. No és literatura de llargs desenvolupaments, no és cinema amb imatges brillants o efectistes, és un tebeo molt eficaç narrativament en els seus textos i les seves imatges. És una obra d'art que no requereix aquestes comparances.

Els personatges tenen el cap d'un animal diferent segons quina sigui la seva nacionalitat: els jueus són ratolins, els alemanys són moixos i els polonesos són porcs. Hi ha més animals, però la intenció de l'autor no és caure en una espècie de maniqueisme, de bons i dolents, sinó facilitar la identificació de tothom; ve a ser una espècie de codi per a una més fàcil assimilació, i és una troballa fantàstica sobretot gràcies al contrast entre l'estètica animalística i ingènua i el contingut dramàtic. A les pàgines 173 i 174 introdueix explícitament la reflexió sobre la identificació, en una conversa amb la seva parella, na Françoise (francesa), en la qual parlen de quin seria l'animal que millor la representaria.

Aquesta identificació a partir de representacions animals no és totalment original, ja que George Orwell ja havia utilitzat aquest recurs a la seva novel·la *Animal farm* (*Granja d'animals*), per denunciar l'estalinisme; però no es desenvolupa utilitzant el model de les faules de La Fontaine, seguit per Orwell, sinó utilitzant un model molt realista. Quan el lector ha acabat el primer capítol, els animals s'han convertit en éssers humans, i les seves vides ocuparan la nostra ment fins i tot després d'acabar el còmic. El lector s'hi identifica plenament i fins es veu en alguna ocasió com ésser humà disfressat; de fet, quan un jueu vol fer-se passar per

polonès Spiegelman el dibuixa com un ratolí que du una màscara de porc.

Directament no hi ha una reflexió moral o política; és la mateixa història la que fa que cadascú reflexioni. N'Art diu, referint-se al primer volum de *MAUS*: "Mai no vaig pensar reduir-ho a un missatge. (...) no pretenc convèncer ningú de res." (pàg. 204).

Art Spiegelman no jutja els fets, només els dona cos en imatges i els conta tan bé com és possible, de forma realista. El detallisme amb el qual es mostren els fets més horribles de la brutalitat nazi aconsegueix remoure consciències i fer-nos sentir realment malament: com diu Spiegelman al principi del segon volum, tal vegada tots hauríem de sentir una certa culpabilitat.

4.2. GÈNERE

És un llibre de memòria novel·lada, que incorpora molts recursos narratius, de tal manera que aparentment es dedica a contar ordenadament una història, però també a recordar, des de la sensibilitat d'un jove adult, la seva evolució personal. Domina la reflexió personal a partir de l'experiència del pare i la pròpia, el diàleg recordat, tal com es fa en el gènere biogràfic. Però, és possible una memòria novel·lada, amb una reflexió històrica, ètica, psicològica, en un tebeo?

Els tebeos es presenten tant amb històries de format curt, àlbums o amb sèries interminables de personatges que habitualment sembla que no envelleixin amb el temps. Per facilitar la mobilitat i optimitzar els recursos expressius se sol simplificar, també, la línia fins arribar quasi a la icona. Tot això, juntament amb la utilització freqüent de l'humor i les convencions pròpies de cada gènere, fa que de vegades quedin ocults els valors que no siguin els del pur entreteniment. A l'obra de Spiegelman, el reflex de la realitat i la reflexió que se'n fa es torna més evident i més profunda. Ha ajudat, també, a ampliar el camp de les històries costumbristes i autobiogràfiques al còmic.

4.3. NARRADOR

El narrador, en primera persona, és Art, que combina el seu protagonisme amb el del seu pare. És un narrador que construeix la història estimulant la memòria del pare, però que finalment presenta com a mínim dues narracions entrelaçades: d'una banda, la de la vida del pare i la mare (la dels jueus polonesos dels anys trenta i quaranta); de l'altra, la seva pròpia vida (la dels fills dels emigrants polonesos).

4.4. TRACTAMENT DE LES IMATGES

La disposició de les vinyetes en la part rememorada (època que l'autor no va conèixer, encara que s'hi troba emocionalment identificat) usa tots els elements que el

tebeo permet per a reconstruir l'atmosfera emocional de l'època o l'estat anímic dels personatges (vinyetes sense requadrar, vinyetes de formes estranyes, vinyetes dintre de vinyetes, etc.), conservant sempre l'equilibri entre el distanciament i l'emoció (com deixa veure l'escena en la qual un nazi colpeja un nen contra la paret).

En contrast, els successos contemporanis mostren una aparent pobresa visual, que amaga realment emocions reprimides en petites vinyetes clàssiques i ordenades, dintre de les quals l'autor lluita amb pacient desesperació per comprendre el seu pare. Queda patent el contrast entre les petites tragèdies quotidianes, els malentesos inevitables entre un pare i un fill que viuen realitats radicalment diferents, i la gran tragèdia del passat que encara pesa sobre la consciència de tots els personatges.

Art Spiegelman només es permet expressar obertament les seves emocions en el tebeo "Presoner al planeta infern. Un cas clínic", en el qual relata els successos posteriors al suïcidi de la seva mare, inclòs a *MAUS* i llegit i comentat pels personatges (en un joc que agradaria a Borges). En el fons hi ha dos Art Spiegelman distints: el dibuixant professional de còmics que coneix el seu ofici i el fill que sofreix, plora i dorm al costat del seu pare a terra la nit del suïcidi.

Aquest contrast entre les dues encarnacions de l'artista es fa ràpidament palès en la segona part de l'obra, en la qual Art Spiegelman és, a més de fill i cronista, l'autor d'un famós tebeo titulat *MAUS* que relata-va les vivències del seu pare. Era això el que volia? Què significa haver obtingut l'èxit relatant una tragèdia personal? En aquest punt, el genial recurs de l'autor el fa dibuixar-se com un ésser humà que duu una màscara de ratolí, simple detall que manifesta molt més els sentiments oposats de l'autor que moltes pàgines d'explicacions.

El mateix Spiegelman no volia que la gent s'imaginés Mickey Mouse quan llegís la novel·la, per això va abandonar la idea original dels dibuixos expressius i la va canviar per un estil més sobri.

Tots els recursos gràfics són ràpidament acceptats i, després de la desconfiança inicial, ni el dibuix sobri (que ressalta només l'imprescindible) però efectiu (els rostres dels personatges mostren amb uns pocs traços una superba expressivitat), ni els caps d'animals són obstacles per a submergir-se en la narració. És més, molts autors coincideixen a afirmar que és difícil imaginar *MAUS* en un altre format que no sigui aquest, en un altre mitjà que no sigui el tebeo, que permet recursos com els aquí exposats.

En la presentació del tebeo en el Saló Internacional del Còmic de Barcelona (2002), n'Art Spiegelman va dir: "Al *MAUS* mostro els jueus com a ratolins perquè així és com els veia el nazisme. Als ulls de Hitler no érem humans: érem escòria". "No, cap jueu no m'ha mostrat el seu rebuig o enuig per veure's metamorfozat en ratolí. Potser perquè som un poble acostumat al sofriment i a l'abús. S'han enfadat més els polonesos en veure's com a porcs".

4.5. TEMPS VERBAL QUE PREDOMINA

Predomina el passat, com és lògic en un llibre centrat en els records, tot i que quan recorda diàlegs o quan fa reflexions, moltes vegades ho fa en present. Un dels valors més destacats de la narració és la transposició dels temps (els anys 40 a Alemanya, els 60 i 80 a Nova York): els canvis temporals a la narració són representats per canvis en el llenguatge, mostrant maneres de parlar diferents segons els fets que conta i els efectes d'aquests fets sobre el seu pare o el mateix Art.

4.6. LLENGUATGE I ESTIL QUE PREDOMINEN

El narrador, Art, utilitza un estil bàsicament realista i col·loquial, tant en els seus monòlegs com en els diàlegs, però també inclou fragments en altres formes expressives. Fins i tot, com s'ha dit abans, hi ha un tebeo diferent fet per n'Art i que és comentat per pare i fill ("Presoner al planeta infern. Un cas clínic"). Utilitza l'estil cinematogràfic en diversos nivells, tant per al tractament de les imatges (seqüències, panoràmiques, etc.) com per construir el relat. Per exemple, n'Art interromp permanentment el relat amb *flashbacks* que, a les diverses converses, faciliten l'aparició gradual o el recobriment del passat.

Un altre element interessant és el canvi a la narració en funció del que es conta. Per exemple, quan en Vladek parla dels moments bons el llenguatge és menys tens, mentre que quan parla de les situacions difícils fa un ús més tortuós de la llengua, perquè suposadament hi ha una relació entre l'ús de la llengua i les emocions dels personatges.

En qualsevol cas, és molt important l'esforç per mantenir-se dins les convencions del llenguatge realista. Spiegelman vol construir la seva narració sense que la perspectiva subjectiva ocultí o introdueixi confusió a la percepció d'allò tan real com va ser el nazisme, l'holocaust, les condicions de vida sota l'opressió feixista, les difícils relacions personals als camps de concentració, etc.

Els personatges parlen amb els accents i les variants de pronunciació. Aquest intent de presentar veus diferents, amb les seves particularitats, és una de les més interessants aportacions estilístiques. El repte més agosarat és donar una veu característica al pare,

personatge d'origen polonès i que ha arribat als Estats Units sent ja adult. Per aquest motiu, no domina perfectament la llengua i comet els errors típics de tot estranger que no domina un idioma, i que, en català, passen per diverses confusions, entre altres les següents:

- El canvi d'ordre de les paraules en algunes frases.
- L'ús incorrecte de modes verbals (canviant, per exemple, alguns subjuntius per indicatius) o la confusió entre alguns verbs.
- L'ús d'expressions pròpies, com ara *oy* o *acch*.

Atès que aquestes confusions són presents al text original (evidentment amb errors típics de l'anglès) aquesta no hauria estat una bona traducció si hagués obviat una peculiaritat tan característica del personatge.

5. ESPAI ON TRANSCORRE

La novel·la gràfica bàsicament es localitza a dues zones: Nova York i Polònia. A Polònia, passant per diversos pobles i ciutats. Nova York és el present, el present des del qual se situa el narrador, i Polònia és el passat. De tal manera que cada lloc representa un temps diferent.

El "lloc històric", possiblement el més important, és Polònia, presentat directament al llarg del llibre de diverses formes (narració, mapes, imatges dibuixades).

Spiegelman va buscar que li descrivissin el més encertadament possible tots els detalls. Ell mateix ha afirmat que quan el seu pare li deia "n'Anja i jo caminàvem pel carrer", ell s'imaginava qualsevol carrer de Nova York; per això va decidir entrevistar més gent i anar a tants llocs com fos possible per fer-se una idea de com representar-los. Però els escenaris no van ser l'única cosa difícil de plasmar: Vladek, el pare d'Art, va treballar en un taller dintre del camp de concentració; tractar de dibuixar el taller de sabates i la seva feina amb les seves distintes eines, mostrant la labor àrdua d'aprenentatge per a Vladek, era difícil. Finalment, va reproduir-lo en un breu conjunt de dibuixos que commouen per la seva expressivitat (pàg.222).

6. TEMPS QUE ABRAÇA

Ja s'ha dit abans que hi ha dos moments a la narració: el passat i el present. El passat abraça els darrers anys trenta i els anys quaranta (la II Guerra Mundial i la immediata postguerra). El present són els anys setanta i vuitanta, però no tan clarament identificats.

El temps, en una novel·la de records, ha de ser fonamental i aquesta novel·la gràfica no és una excepció. De fet, fins i tot hi ha una presentació del temps (i la tradició dins del temps) com a element clau de la vida, quasi com un altre protagonista de la història.

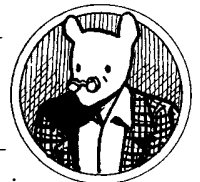
Un punt de referència temporal fonamental s'esdevé el 1987. N'Art el presenta al principi del capítol 2 de la segona part (pàg. 203 i ss.); de fet, aquesta segona part es titula "I aquí van començar els meus problemes". En aquest moment n'Art fa balanç del que ha passat: el seu pare va morir el 1982; na Françoise i ell esperen el seu primer fill; el 1986 es va publicar el primer volum de *MAUS*; s'espera que ell continuï aquesta primera part, que ha estat un èxit. Hi ha pressions i malentesos. És el moment en què n'Art es dibuixa a si mateix i a altres persones com humans que porten una màscara d'animal.

7. PERSONATGES PRINCIPALS

El protagonista i narrador és un jove dibuixant: **Art**. És el mateix Art Spiegelman el que protagonitza la narració.

El pare del dibuixant: **Vladek**. L'honestetat de l'autor en explicar la difícil convivència amb el seu pare és digna d'admiració, ja que no es fa enrere en cap moment, i mostra el seu pare com un home obsessiu, mesquí i orgullós. Spiegelman mostra el seu irritant paternalisme (per exemple: pàgs. 72-73) o, fins i tot, mostra el seu paradoxal racisme pel que fa als afroamericans, els seus prejudicis racistes front els negres (pàgs. 260-261). En Vladek és un supervivent de l'holocaust, però també un ésser humà amb greus defectes, i Spiegelman traça el personatge amb ironia i sentit de l'humor.

La mare de l'Art: **Anja**. És una dona de bona família que es casa per amor i que manté una relació convencional amb el seu marit. És una relació de la qual no ho sabem tot (en Vladek ha cremat els diaris de la seva dona), com ens passa amb les relacions dels nostres mateixos pares, però sí que sabem que l'Anja patia crisis nervioses.

El germà gran de n'Art, mort a Polònia: **Richieu**. És el fill idealitzat pels pares, representa el que va matar el nazisme (una certa innocència, la situació familiar mitificada, etc.). N'Art té amb ell una relació ambigua: l'estima (li dedica, a ell i als seus fills, la segona part del tebeo), però en Richieu també es converteix en un model opressiu.

La nova dona d'en Vladek: **Mala**, també una supervivent. És una dona amb les seves particularitats, que irriren molt en Vladek, però que l'estima i l'aguanta més del que és raonable. Participa de les manies d'en Vladek, herència de l'experiència que han patit, com la seva mania de guardar-ho tot.

La parella de n'Art: **Françoise**. És una dona jove que acaba convertida en

l'esposa de n'Art, però que a la narració, davant del pare, és la seva parella. És el seu *alter ego*, li permet presentar les reaccions d'una altra persona jove no directament implicada davant del que conta el seu pare.

Dos dels personatges principals, a la segona part del tebeo, són presentats amb una foto: Richieu a la pàgina 168, Vladek a la pàgina 296; l'un obre la segona part, l'altre la tanca, però la seva mare no participa d'aquesta privilegiada representació de la família. Fins i tot altres membres de la família, com els oncles, els padrins, etc. estan representats amb fotos dibuixades (pàg. 276 i 277). La mare és un personatge un poc misteriós: desapareixen injustificadament els seus diaris i no es coneix pràcticament la seva vida posterior als camps de concentració. Entre el 1945 i el 1968, any de la mort per suïcidi de la mare, no hi ha la més mínima informació. N'Anja, la seva mare, és una de les incògnites de la narració. Tal vegada n'Art, i això és una interpretació agosarada, pot arribar a identificar-se amb un innocent mort, com en Richieu; també amb un supervivent, faci el que faci, com en Vladek; però no pot entendre, i per tant explicar, el suïcidi de n'Anja.

8. SUGGERIMENTS PER A LA UTILITZACIÓ A CLASSE

Es podria pensar que la majoria dels tebeos contenen històries poc profundes, que no es preocupen per la reflexió que es pot desenvolupar i que no estan pensats des d'un punt de vista didàctic. En qualsevol cas, els temes dels tebeos, actualment, no se solen restringir a l'humor i a la fantasia, sinó que tracten temes molt diversos: històrics, socials, de l'experiència quotidiana... El cas de *MAUS* justament pretén desenvolupar un estil propi que s'observa al traç de molts dibuixos o a les imatges, cuidar els diàlegs i tractar amb complexitat un tema complex. És una novel·la gràfica molt personal, però a la vegada és una novel·la social; es pot fer una identificació personal i a la vegada comprendre el passat, descobrir el passat, pensar en la dificultat de les relacions, etc.

És un llibre sobre el passat, però com si fos un informe d'una recerca, la recerca que tots podem fer sobre el nostre passat. El protagonista va fent descobertes, troballes que li permetran superar la manca de sentit, per això continua cercant.

És una metàfora de la recerca que fem quan som joves, de com n'és, d'important, aquesta recerca, i també com es pot tenir un llarg passat encara que s'hagin viscut només uns pocs anys: el passat d'aquells que ens han precedit és també el nostre passat. El més important és que siguem conscients de l'experiència que ha anat formant la nostra identitat.

8.1. UTILITZACIÓ DE *MAUS* PER AL TREBALL EDUCATIU

Es tracta d'un material molt útil per al treball educatiu: permet treballar amb un

material atractiu per als adolescents i joves, una gamma àmplia de temes i des de diverses perspectives (històrica, sociològica, psicològica, filosòfica, literària, etc.).

Els destinataris més indicats són els adolescents i joves. Per això és especialment aconsellable per al treball a l'ESO i Batxillerat, encara que es pot utilitzar en edats superiors.

MAUS és un llibre seriós i apassionant sobre la realitat i la manera de viure-la. Les qüestions que a continuació es plantegen es poden utilitzar per fomentar el debat, però la forma de presentar els temes i les qüestions concretes s'han d'adaptar al nivell de formació de l'alumnat. Els educadors han d'utilitzar el seu criteri documentat per seleccionar la millor adequació.

Abans de llegir *MAUS*, es pot debatre amb els estudiants per conèixer què saben sobre l'holocaust i sobre la història d'Europa en aquells anys (II Guerra Mundial, feixisme, etc.); explorar quines són les seves opinions, els seus prejudicis i estereotips; quins programes de televisió o pel·lícules han vist i recorden.

També es pot parlar sobre la forma d'expressió, i formular preguntes com ara: quins temes creuen que es poden tractar en un tebeo? Quins són els tebeos que coneixen? Si volguessin parlar d'un tema històric que els afectà personalment, creuen que utilitzarien un tebeo? Per què?

Aquests debats serviran com a sensibilització i preparació per a la formació del seu propi judici crític.

A causa de les dimensions i de la complexitat de *MAUS*, així com per respectar un procediment participatiu i actiu, és aconsellable distribuir les activitats en diversos dies. Amb els més joves (12-13 anys), és aconsellable centrar-se en un o dos capítols; mentre que amb els més majors (16-18), es pot treballar tota una part cada vegada, de tal manera que hi hagi un mínim de dues sessions de treball.

8.2. ELS TEMES A TRACTAR

Tots els temes plantejats abans poden ser tractats: des de la tècnica del tebeo i les opcions narratives, fins a les qüestions de contingut més profund. A la següent graella es presenten alguns dels temes.

Àrea de coneixement	Qüestions a destacar
1. HISTÒRIA	1.1. Importància del passat per comprendre el present. 1.2. El feixisme-nacionalsocialisme a l'Europa dels anys trenta i quaranta. Altres formes històriques de dictadura. 1.3. L'holocaust dels jueus i l'experiència de genocidi d'altres grups (homosexuals, gitanos, etc.). Què va passar al final de la guerra i l'holocaust?
2. SOCIOLOGIA	2.1. Relacions entre diversos grups socials i culturals. 2.2. Els moviments de població forçats. Els refugiats polítics. 2.3. El capitalisme davant la revolució; els sistemes polítics i les seves conseqüències: la guerra i l'opressió política.
3. FILOSOFIA-ÈTICA	3.1. La justícia, la solidaritat i l'altruisme vs. la injustícia, la crueltat i el prejudici. Tolerància vs. intolerància. Acceptació de la diferència vs. por i estereotips davant la diferència. 3.2. Els drets humans. El subjecte de drets. 3.3. Les formes de convivència.
4. PSICOLOGIA	4.1. Les relacions interpersonals: pares-fills; homes-dones; amb els iguals; amb els diferents. 4.2. La dinàmica del prejudici i l'estereotip: com es forma, quines en són les conseqüències, etc. Exemples actuals d'estereotips. 4.3. Els sentiments: les emocions, la forma d'expressar-los, etc.

5. LITERATURA

- 5.1.** Formes d'expressió (imatges, diàlegs, etc.).
Nivells narratius (autor i personatge; història i vivència personal; etc.).
- 5.2.** Estructura de la narració i recursos narratius i estilístics.
- 5.3.** Per què utilitzà Spiegelman les imatges d'animals?

6. EXPRESSIÓ PLÀSTICA

- 6.1.** Reproduir les imatges utilitzades al tebeo.
Cercar alternatives per expressar fets i vivències: fotos, dibuixos en color, etc.
- 6.2.** Utilitzar la mateixa tècnica per fer una narració d'algun fet rellevant.
- 6.3.** Realitzar mapes (pàg. 167), esquemes i dibuixos per representar coses concretes (pàg. 222).

8.3. ALTRES TEMES GENERALS

Es pot fer un contrast entre la manca d'expectatives i la lluita per la vida del pare de n'Art, que es pot explicar per l'època en què viu (el temps del feixisme-nacionalsocialisme a Europa), i la situació actual.

CADA DIA EM BANYAVA I FEIA EXERCICIS PER MANTENIR-ME FORT. I CADA DIA PREGÀVEM...

מה טובו אהליך יעקב. משכנתוך ישראל.

JO ERA MOLT RELIGIÓS, I NO HI HAVIA ALTRA COSA A FER.

SOVINT JUGÀVEM ALS ESCACS PER TENIR LES MENTS OCUPADES I FER PASSAR EL TEMPS.

JO TENIA UN JOC FET AMB PEDRES I ROSEGONS.

I UNA VEGADA PER SETMANA PODIEM ESCRIURE CARTES A TRAVÉS DE LA CREU ROJA INTERNACIONAL.

Estimada Anja, Estic bé. T'amo.

HOMÈS EN ALEMANY, I AMB MOLT DE COMPT.

ANÍ EM VA ARRIBAR UN PAQUET...

BARRES DE XOCOLATA! CIGARRETS!

COMPTA!

PER A MI, AQUELL PAQUET ERA UN TRESOR.

ERA SENYAL QUE LA MEVA FAMÍLIA ESTAVA ESTALVIANT, I COM QUE NO HAVIA PUMAT MÉS TENIA CIGARRETS PER CANVIAR PER MENJAR.

I LES COSES VAN ANAR AIXÍ DURANT SIS SETMANES, LLAYORS...

MIREU! HI HA UN ANUNCI FORA!

ES DETIENEN TREBALLADORS Els presoners de guerra es poden presentar com a voluntaris per substituir els treballadors alemanys que han anat al front. S'ofereix allotjament i menjar abundant.

ÉS UN TRUC!

VOLUNTARI, MAM!

SI HEM DE MORIR, NO FAREM AQUÍ!

NO!

JO NO HI ESTAVA D'ACORD!

JO NO VULL MORIR, I NO EM MORIRÉ AQUÍ! VULL SER TRACTAT COM UN ÉSSER HUMÀ.

M“El cert és que *Maus* és un llibre que no es pot deixar, ni tan sols per anar a dormir. Quan dos dels ratolins parlen d'amor, et commouen; quan sofreixen, plores. A poc a poc, a través d'aquest petit conte que inclou patiment, humor i les proves de la vida diària, quedes captivat pel llenguatge d'aquesta vella família de l'est d'Europa, i atrapat pel seu ritme gradual i hipnòtic. I quan acabes *Maus* et sents infeliç d'haver abandonat aquest món màgic (i sospires per la seqüela que t'hi farà tornar)...”

—Umberto Eco